

# Ο σημειωτικός χαρακτήρας της ένδυσης και ο ρόλος της στη διαμόρφωση της κοινότητας

Ένδυση και πολιτισμός: ηθική και αισθητική

**Δημήτριος Δακρότσις**  
Διδάκτωρ Φιλοσοφίας Πανεπιστημίου Αθηνών,  
Καθηγητής Σ.Ε.Π. Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου



«Και επισείσεν κύριος ο θεός τα πέταλα της φθοράς, ο άνθρωπος ενδύεται την ίδια τη φύση, χιτώνας δερματίνους και ενδύματα ποτισίων της και φέρει όλα τα χαρακτηριστικά της» (Παλαιά Διαθήκη, Γεν. 3, 21).

Με την πρώτη ματιά φαίνεται μία φράση φτωχή σε πληροφορίες και πλούσια στον ελεγχό λόγο. Ας τη δούμε ωστόσο λίγο πιο αναλυτικά: τότε ενδύθηκαν οι άνθρωποι. Οι άνθρωποι ενδύθηκαν μόλις έχασαν το προνόμιο να ζουν κοντά στον Θεό. Τι σηματοδοτούσε η ένδυση; Η ένδυση σηματοδοτούσε αλλαγή υπαρξιακής κατάστασης από τον κόσμο της θθαναιότητας, στον κόσμο της φθοράς. Παρά το Θεός ενέδωσε στους ανθρώπους με δερματίνους χιτώνες; Στην πραγματικότητα βάζει αναγκών διαβίωσης,

# The semiotic character of clothing and its role in shaping the community

Clothing and culture: ethics and aesthetics

**Dimitrios Dakrotzis**  
Doctor of Philosophy, University of Athens,  
Professor - Hellenic Open University



Αδάμ και Εύα στον Παράδεισο  
χαρακτικό, Albrecht Dürer, 15ος αιώνας, Hulton Archive, Getty Images  
Adam and Eve in the Garden of Eden  
engraving, by Albrecht Dürer, 15th century (Hulton Archive/Getty Images)

"And the Lord God made for Adam and his wife, garments of skins, and clothed them" (Old Testament, Genesis 3:21). At first glance it seems a phrase poor in information and rich in the control of human energy. However, let us look at it in a little more detail: when did men start to clothe themselves? People clothed as soon as they lost the privilege of living close to God. What did clothing signify? Clothing marked a change of existential status from the world of immortality to the world of corruption. Why did God clothe people with leather garments? In the reality of decay, man clothed himself in nature, which means that he was endowed with all its qualities and bore all its characteristics.



Σίγκμουρντ Φρόυντ  
Sigmund Freud



Γένεσις, Παλαιά Διαθήκη  
Genesis, Old Testament



Προτομές φιλοσόφων  
Busts of philosophers

παραδειγματικών σχέσεων και περιρσιτισμένων συμπεριφορών. Ο μετασχηματισμός του ανένδου ανθρώπου σε γυνώ, συντελείται αμέσως μετά το προπαιτορικό αμάρτημα. Η δε απάχύν, ως συνείσθημα από το τώδε τι, την ουσία του ανθρώπου, αλλά στα συμπεριβηκκότα, τα οποία επαπαροσδιόρισαν τη θέση του ναιροσκόμο της φθοράς. Κατ' επέκταση δε, και σύμφωνα με το θρησκαεπικό συμβεβηκόσ, το γεγονός της ένδυσης είναι συνέπεια όχι πτωρηπική, αλλά νομοστελακακή, σφραγιόμενη στην άρνηση του βουλοηπικόσ. Με σύμμηχο τον Πλάτωνα, η αποηική βουλόηπα προηγεύεται της κανονιστικής ηθικής. Στον τώδε τι, η προσφιλέστερη θρησκαεπική ερμηνεία μετέρεάσαν τη Δύση, η οποία, με αφορημή τη ένδυση, απαντά συνολικά στην υπαρξιακή μας

κατάσταση: ερμηνεία καθόλα ανώτερη πραγματικώτα, την οποία δεν μπορούμε πλέον να προσελλόνημεν σε αρακτιπώδους των περιβαλλόντων. Πώς όμως ο μεταπαιτωκόσ άνθρωπος, σύμφωνα με τη μεταφυσική θεωρησι, παρ' όλη τη λήθη στην οποία έχει περιέλαθαι, συνεχίζει να έχει πλήρη επήγηωση του διαχωρησιμού μεταξύ του «πρέπει» και του «δεν πρέπει».

Η αποκατάσταση διαμέσου ασημειωτικών διαβεβαύσεων, που αφορούν στα χαρακτιπώδους λογικά στοιχεία της κοινωνικής πρακτικής γύρω από τα δίπολα ηθικό-ανηθικό, καλαίσθητο-ακαλαίσθητο, απουσιάζει να τη μετασπαιτική πορεία των αηθολογικών και αισθητικών κρίσεων στην ιστορία.

The information that "people dressed" is therefore not poor, since between the words are hidden the habits of the social individual together with the timeless symbolic frameworks of production and interpretation of his moral and aesthetic criteria. Man, in his ideal existential state, is unclothed; and und clothed does not mean deprived, or rather underdressed, in terms of appearance, aesthetics and morality, but free from conventions of substitutions and restrictive attitudes. The transformation of naked human to clothed human is not a time straight after the Original Sin. The shameness as a sentiment of nudeness is not included in the the essence of human, but in the actual events which have redefined the place of him in the world of decay. Furthermore, and according

to the religious context, the action of dressing up is not a punishing consequence, but a rule of law, which is due to the refusal of free-will human to accept the reality of his human essence. This is the more likely religious interpretation among the cultures that have affected the West, which in the occidental state of dressing up responds thoroughly to our existential situation. An interpretation that totally agrees with our cultural criteria in the context/environment of our social systems and that it is inseparable connected with the right of free human to create value through the aesthetics and the sentiment. But how can a religious doctrine destined from his nature to lead to a dogmatic confirmation enlighten an ideal relationship between the individual free will and the normatif ethics?

μή την παραδεδωμένη θρησκευτική αλήθεια περί «τροπιστικής» γυμνώσεως ως υπαναγορευμένη από αυτή αιτιολογικό έλλειμμα, τα όρια γνώριμου και αγνώστου; Μια τέτοια άποψη θα μπορούσε να επαναληφθεί ως πρότυπο;

Το πρωταρχικό αίτημα κάθε κοινότητας είναι η ενότητα. Έκοντας εξασφαλίζει την επανάσταση που συντελείται και στις ημέρες μας, ενάντια στις παραδοσιακές παραδειγματικές σχέσεις και στερεότυπα. Σε αυτή την κατεύθυνση, το ένδυμα φαίνεται να μην αντιπροσωπεύει την απόκλιση, αλλά την ανάδειξη, τον καλλωπισμό και την επίδειξη.

Αισθητικές παρεμβάσεις στο σώμα, συχνά ιδιαίτερα οδυνηρές, αποτελούν τυπικές εκδηλώσεις συμπεριφορών, με σκοπό την ανάδειξη κοι-

νώδικες επικρατούν, μέσα από διαρκείς διαδικασίες επιβιωμάτων και αναβιώσεων, συνδέεται με την ηθική και την υπαναγορευμένη από αυτή αιτιολογικό έλλειμμα, τα όρια γνώριμου και αγνώστου; Μια τέτοια άποψη θα μπορούσε να επαναληφθεί ως πρότυπο;

Από τις αμφιβάσεις των πρώτων, τόγων έως τις σύγχρονες, οποιές προτιποιοούνται στα διάκα διαμέσου της μίμησης. Η έξη, λοιπόν, διαμέσου της μίμησης είναι ότι μετατρέπει τα ηθικά σύμβολα σε αισθητικές πρακτικές. Είναι, με άλλα λόγια, το ένδυμα, η μορφή έκφρασης, ενώ διαφορετικές πρακτικές, σύμφωνα με το περιβάλλον, μέσα στο οποίο διατηρούνται αξίες ζωτανές. Θα λέγαμε εντέλει, ότι το ένδυμα περτάει την ουσία της πολιτισμικής πρακτικής, την εκφρασμένη ιδέα της κοινότητας, η οποία δεν κατανοείται λογικά, ως έννοια, αλλά μόνον αισθητικώς.

Meiúpat Mursi



implications, are not restored logically but through aesthetic and individual practical affirmations, i.e. semiotically.<sup>2</sup> The restoration through semiotic affirmations, which concern the characterological elements of social practice around the moral-anethical, tasteful-sensative dyads, reflects the meta-static course of evaluative and aesthetic judgments in history. Really, what is it that the man in costume is trying to cover up? The answer leads us straight to the sexual characteristics. Unlike the non-rational species, man, in most societies, masks sexual characteristics in the name of a powerful system of paradigmatic-regulatory behavioral relations, according to created needs systems of "shoulds" and "should nots". Does man, then, on the basis of the received religious truth of "shameful" nudity as an ontological deficit, preserve the boundaries between the familiar and the unfamiliar? Such a view could be argued if we turn our gaze to the cultural counter-revolution, the moral-sensual revolution that is still taking place in our day against traditional paradigmatic relationships and stereotypes. In this direction, clothing seems to represent not concealment, but emergence, embellishment and display. Aesthetic interventions on the body, often particularly painful, are formal manifestations of behaviours designed to highlight social and cultural identities. But how does clothing relate to ethics and the aesthetics dictated by it, which, because of its repetitiveness, is established as a model? The primary demand of every community is unity. Having

secured unity, the community can claim ideals such as enlargement, empowerment, extraversion, and even merger with other communities. Elements of any community, such as hierarchy, identity, internal and external boundaries, are in principle person-centred: the garment is understood as both a jewel and an identifying symbol of hierarchy. The sartorial - semiotic codes of community, through constant processes of survival and revival, are linked to roles and behaviours, and are communicated as exemplary criteria between members.

From primitive to modern clothing, what is common is the expressed semiotic tradition, as a result of social heritage and social practice. It is, in other words, the garment, the moral-aesthetic outcome of a ritual of exalting and idealizing behaviors.

Ultimately, we observe that the cultural system is basically a semiotic system, the content of which is formed cyclically-dialectically from the individual to the community and vice versa: individual experiences are transformed into symbols of creative human energy expressing the unified principles of values and aesthetics, which are gradually standardised through imitation. Sixth, then, through imitation is what transforms moral symbols into aesthetic qualities, manifested modes of expression, while shaping the environment in which values are kept alive. We would say, in the end, that clothing contains the essence of cultural practice, the expressed idea of community, which is not understood logically, as a concept, but only aesthetically-expressively, as



Μοναχός Monk



Γυναίκεια μόδα  
Women's fashion

### Η ένδυση ως κοινωνική πρακτική ξεκινά από την πάγια ανάγκη του ανθρώπου να μετατρέψει τα φυσικά όρια του ζωτικού του χώρου σε πολιτισμικά.

κόσμορασικά, ως μορφή. του χώρου σε πολιτισμικά, κοιτισθητικό, στο επίπεδο της αποσαρηνίζει γραμματικούς Εν κατακλείδι, από τα πανάρ- γενικεύοντας επικοινωνιακά λογικής ανάλυσης, όπως τονί- κανόνες που καθορίζουν και χαια χρόνια έως σήμερα, η κωδικοποιημένες πληροφορο- ζει ο Edmund Leach, [...] είναι συστηματισοιούν τις εκφρά- ένδυση ως κοινωνική πρακτική ρίες κατά τρόπο ανάλογο τόσο καταναπό να συζήτά σεις του λόγου [...].<sup>7</sup> ξεκινά από την πάγια ανάγκη των πύων, των λέξεων και των κανείς για τους κανόνες που του ανθρώπου να μετατρέψει προτάσεων μιας φυσικής διέπουν τη συντακτική σχέ- σα φυσικά όρια του ζωτικού γλώσσας. Πέρα από το ηθη- ση ενός φορέματος, όσο να

1. Το διάμετρο μεταξύ μοναχισμού και διαίσθησης, δηλαδή της άποψης ότι εγκέφαλος και νους, ύλη και πνεύμα αποτελούν ενιαία και αδιάσπαστη ενότητα της ανθρώπινης ουσίας, και της αντίθετης, σύμφωνα με την οποία τα νοητικά φαινόμενα λειτουργούν ανεξάρτητα από τα φυσικά φαινόμενα, ενοποιούμε, κατά τη νεότερη εποχή, στο φιλοσοφικό σύστημα του Descartes. (John Z. Young, Ο εγκέφαλος και οι φιλοσοφίες, Εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα, 1991, σ. 10).

2. «Εδώ και αιώνες απασχολεί τους επιστήμονες η υπόθεση, ότι για να επικοινωνούν μεταξύ τους τα μέλη μιας κοινωνίας έχουν αναπτύξει ένα σύστημα σημείων και συμβόλων που αντιπροσωπεύει την πραγματικότητα. Η ιστορία της μελέτης των σημείων και της αποτελεσματικότητάς τους, κατά την διαδικασία αλλη- λεπιδράσης των ανθρώπων, ξεκίνησε από τους Έλληνες γλωσσολόγους της Αρχαιότητας, οι οποίοι αναζητήσαν τρόπους ερμηνείας σημείων, τα οποία υποδηλώνουν αλλαγές φυσικής κατάστασης του ανθρώπινου σώματος. Η ελληνική φιλοσοφία με τον Πλάτωνα, τον Αριστοτέλη και τους Σοφιστές και κυρίως η ελληνιστική φιλοσοφία με τους Στωικούς, τους Επικυρείους και τους Σκεπτικούς, θεμελίωσαν τη θεωρία των σημείων. Κατά τον Μεσαίωνα, οι επιστήμονες ασχολήθηκαν με τη θεωρία των σημείων στο πλαίσιο της μελέτης της γραμματικής, της λογιστικής και της ρητορικής. Αργότερα επικεντρώθηκε να ενομοτυπώσει η σημειωτική στην εμπειρική επιστήμη και στη φιλοσοφία. Πρωτοπόροι αυτής της προσπάθειας υπήρξαν ο Gottfried Wilhelm Von Leibnitz, ο οποίος μελέτησε κυρίως την συντακτική πλευρά της δομής των σημείων και ο John Locke, ο οποίος έδωσε προσοχή στη σημασιολογική διάσταση. Ο Locke, στο έργο του Essay Concerning Humane Understanding (1690), χρησιμοποίησε τον όρο των Στωικών "σημειωτική". Τον όρο αυτό δανείστηκε στο τέλος του 19ου αιώνα ο Αμερικανός φι- λосоφος Charles Sanders Peirce (1839 - 1914), για να περιγράψει την επιστήμη που ερευνάει τη φύση των σημείων (Collected Papers, Cambridge, Harvard University Press, 1931-1958). Πρέπει να σημειωθεί, ότι η επίδραση του Sigmund Freud στους θεωρητικούς της σημειωτικής υπήρξε ιδιαίτερα σημαντική» (Βλ. Γρηγόρης Κιζέλης, Το πολιτισμικό σύστημα, εκδόσεις Γρηγορόπουλος, Αθήνα, 1980, σ. 48).

3. Edmund Leach, Culture and Communication, Cambridge: Cambridge University Press, 1976, σσ. 9-10, στο Γρηγόρης Κιζέλης, ό.π., σ. 55.



Μουσουλμάνα  
Muslima

### Clothing as a social practice starts from man's constant need to transform the physical boundaries of his living space into cultural ones.

α form. In conclusion, from communicatively encoded in- it is as intelligible to discuss the ancient times to the present formation in a way analogous rules governing the syntactic day, clothing as a social prac- to the sounds, words and sen- relation of a dress as it is to Plato, Aristotle and the Sophists, and especially Hellenistic philosophy with the Stoics, Epicureans and Sceptics, elucidate grammatical rules need to transform the physical Beyond the ethico-oesiethic, at that define and systematize the boundaries of his living space the level of logical analysis, as expressions of speech [...].<sup>3</sup> into cultural ones, generalizing Edmund Leach points out [...]

1. The controversy between monism and dualism, i.e. the view that brain and mind, matter and spirit constitute a single and indivisible unity of human essence, and the opposite view, according to which mental phenomena operate independently of physical phenomena, can be traced, in modern times, to the philosophical system of Descartes (John Z. Young, The Brain and Philosophers, Ο εγκέφαλος και οι φιλοσοφίες, Κάτοπτρο Publications, Athens, 1991, p. 10).

2. "For centuries, scientists have been concerned with the hypothesis that in order to communicate with each other, members of a society have developed a system of signs and symbols that represent reality. The history of the study of signs and their effectiveness in the process of human interaction began with the Greek physicians of antiquity, who sought ways of interpreting signs that indicated a change in the physical state of the human body. Greek philosophy with Plato, Aristotle and the Sophists, and especially Hellenistic philosophy with the Stoics, Epicureans and Sceptics, established the theory of signs. During the Middle Ages, scholars were engaged in the theory of signs in the context of the study of grammar, literature and rhetoric. Later attempts were made to integrate semiotics into empirical science and philosophy. The pioneers of this effort were Gottfried Wilhelm Von Leibnitz, who mainly studied the syntactic aspect of sign structure, and John Locke, who paid attention to the significant dimension. Locke, in his Essay Concerning Humane Understanding (1690), used the Stoic term "semiotics". This term was borrowed at the end of the 19th century by the American philosopher Charles Sanders Peirce (1839-1914) to describe the science that examines the nature of signs (Collected Papers, Cambridge, Harvard University Press, 1931-1958). It should be noted that Sigmund Freud's influence on semiotics theorists was particularly significant" (cf. Grigoris Kizelis, The cultural system: its semiotic and communicative character, Το πολιτισμικό σύστημα: ο σημειωτικός και επικοινωνιακός χαρακτήρας του, Grigoriopoulos Publications, Athens, 1980, p. 48).

3. Edmund Leach, Culture and Communication, Cambridge: Cambridge University Press, 1976, σσ. 9-10, in Kizelis, ibid., p. 55.